

Teoria/viitekehystylähestymistapa	Kehittäjä(t)	Tausta	Kuvaus teoriasta	Viite	Psykososiaalinen menetelmä, jossa teoriaa esimerkiksi käytetty
Biopsykososiaaliset mallit	mm. George Engel		Biopsykososiaalisissa malleissa tarkastellaan biologisten, psykologisten, sosiaalisten ja ympäristötekijöiden välisiä yhteyksiä. Mallien mukaan sairaudet ja terveys ovat edellä mainittujen tekijöiden vuorovaikutuksen tulosta. Esimerkiksi psyykkisen sairastavuuden katsotaan voivan olla stressitekijöiden laukaama vaste jo olemassa olevaan perinnölliseen alttuteen. Mallia kutsutaankin myös haavoittuvuus-stressimalleiksi.	mm. Engel, G. L. (1977). The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. Science, 196(4286), 129-136.	Hyödynnetään usein sellaisten menetelmien taustalla, joissa biologisten, psykologisten, sosiaalisten ja ympäristötekijöiden väliset yhteydet ovat keskiössä esimerkiksi stressinsäätelyn kannalta.
Dynaamisten systeemien teoria	Esther Thelen	Teoriaa on kehitetty 1990-luvulta alkaen ja se on rakentunut vahvasti aiempien kehityspsykologisten teorioiden päälle. Teoria keskittyy aiempia teorioita enemmän siihen, miten kehitys tapahtuu. Teoria on avannut uusia tutkimusuntauksia ja lisännyt ymmärrystä lapsen kehityksestä.	Teorian mukaan lapsen kehityksen eri alueet, kypsyminen ja ympäristö muodostavat jatkuvasti muuttuvan integroidun järjestelmän, joka mahdollistaa kehityksellisen muutoksen ja uusien taitojen karttumisen. Teorian mukaan monet lapsuuden kehityksen merkkipaikat seuraavat systemaattisesti toisiaan ja rakentuvat aiempiin opitun päälle. Teoria korostaa taitojen oppimista tavoitesuuntautuneen käyttäytymisen myötä.	mm. Smith, L. B., & Thelen, E. E. (1993). A dynamic systems approach to development: Applications. In This book grew out of a workshop, "Dynamic Systems in Development," held for the Society for Research in Child Development in Kansas City, KS, Apr 1989. The MIT Press.	Hyödynnetään monien sellaisten menetelmien taustalla, joissa tärkeää on, miten lapsen oppimisen vaikeutetaan ympäristön avulla sekä korostetaan lapsen omaa tavoitesuuntautuneisuutta uuden oppimisen osuudessa.
Ekokulttuurinen teoria	Ronald Gallimore ja Reuben Thomas Weisner	Ekokulttuurinen teoria alkoi kehittyä 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa ja pohjautuu Bronfenbrennerin ekologiseen systeemiteoriaan, mutta laajentaa sitä korostamalla erityisesti kulttuurin ja ympäristötekijöiden vuorovaikutusta perheiden ja lasten kehityksessä. Teoriaa käytetään usein perheiden dynamiikan, lasten kehityksen sekä kulttuuri- ja ympäristötekijöiden vaikutuksen tutkimukseen.	Ekokulttuurinen teoria keskittyy siihen, miten perheet ja yksilöt sopeutuvat ympäristön vaatimuksiin ja resurssihin. Teorian mukaan perheiden käyttäytymistä ohjaavat dynaamisesti kulttuuriset ja ekologiset tekijät, kuten kulttuurivärvit, taloudelliset olosuhteet, sosiaaliset tuet ja perheenjäsenten yksilölliset ominaisuudet. Ekokulttuurinen teoria korostaa arkipäivän toimintojen merkitystä ja perheiden aktiivista roolia ympäristönsä muokkaamisessa hyvinvointiaan tukeviksi. Se tarjoaa välineitä ymmärtää perheiden toimintaa moninaisissa ja muuttuvissa olosuhteissa.	mm. Gallimore, R., Weisner, T. S., Kaufman, S. Z., & Bernheimer, L. P. (1989). The social construction of ecocultural niches: family accommodation of developmentally delayed children. American Journal of Mental Retardation: AJMR, 94(3), 216-230.	Kiikku
Ekologinen systeemiteoria	Urie Bronfenbrenner	Bronfenbrennerin teoria pohjautuu suurilta osin Vigotskyn ja Bandan teorioihin. Se sai alkunsa kriittisestä laboratoriotutkimuksesta kohtaan, sillä Bronfenbrenner halusi, että lapsia tutkitaan ja havainnoidaan luonnollisissa ympäristöissä.	Kehityspsykologinen malli, joka kuvaa yksilön kehitystä viidessä eri toistensa kanssa vuorovaikutuksessa toimivassa systeemissä. Nämä viisi systeemiä ovat: mikrosysteemi (ihänympäristö: perhe, ystävät, koulu tms., jotka vaikuttavat suoraan yksilöön), mesosysteemi (eri ihänympäristöjen vuorovaikutus keskenään, esim. koti ja koulu), ekosysteemi (episuoraasti yksilöön vaikuttavat ympäristöt, kuten vanhempien työpaikka), makrosysteemi (yhteiskunnalliset ja kulttuurilliset tekijät, kuten laki) ja lonnossysteemi (historialliset tapahtumat ja elämänvaiheet).	mm. Bronfenbrenner, U. (2005). Ecological systems theory (1992). In U. Bronfenbrenner (Ed.), Making human beings human: Bioecological perspectives on human development (pp. 106-173). Sage Publications Ltd.	MDFT, Nyyttiryhmä, Prokoulu, Toimiva lapsi ja perhe -menetelmät, Vavu
Eriksonin psykososiaalinen teoria	Erik H. Erikson	Teoria juontaa juurensa 1950-luvulle ja vaikka sitä on kritisoitu nykytutkimuksen valossa, moni teorian näkemys on saanut myös vahvistusta. Teoria vaikuttaa hyvin monen uudemman teorian ja tutkimuksen taustalla.	Teorian mukaan yksilöt kehittyvät psykososiaalisten vaiheiden, kehitystehtävien, kautta. Nämä kehityksen vaiheet tapahtuvat sosiaalisessa ympäristössä ja biologinen kehitys ohjaa ihmistä psykososiaalisesta kehitysvaiheesta toiseen. Teoria korostaa kehitystä läpi elämän.	mm. Erikson, E. H. (1963). Childhood and society (Vol. 2). New York: Norton.	Hyödynnetään monien sellaisten menetelmien taustalla, joissa korostetaan lapsen ikäsoosuutta ja kehitysvaiheen huomioimista oppimisessa. Esim. Toimiva lapsi ja perhe -menetelmät
Kehityksen transaktionaalinen malli	Arnold Sameroff	Malli keskittyy perimän ja ympäristön (nature-nurture) vuorovaikutukseen kehityksessä. Mallissa korostetaan erityisesti sellaisia tekijöitä, jotka liittyvät erilaisiin riski- ja resilienssimuuttujiin. Mallin mukaan kehitykseen vaikuttava ympäristö rakentuu useista alajärjestelmistä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Alajärjestelmät ovat eritasoiset säätelysystemit alkaen lapsen jokapäiväisestä ympäristöstä yhteiskunnan instituutioiden ja poliittiseen järjestelmään saakka.	Malli keskittyy perimän ja ympäristön (nature-nurture) vuorovaikutukseen kehityksessä. Mallissa korostetaan erityisesti sellaisia tekijöitä, jotka liittyvät erilaisiin riski- ja resilienssimuuttujiin. Mallin mukaan kehitykseen vaikuttava ympäristö rakentuu useista alajärjestelmistä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Alajärjestelmät ovat eritasoiset säätelysystemit alkaen lapsen jokapäiväisestä ympäristöstä yhteiskunnan instituutioiden ja poliittiseen järjestelmään saakka.	mm. Sameroff, A. J. (Ed.) (2009). The transactional model of development: How children and contexts shape each other. Washington, DC: American Psychological Association.	Toimiva lapsi ja perhe -menetelmät
Kiintymyssuhdeteoria	John Bowlby ja Mary Ainsworth	Kiintymyssuhdeteoria kehitettiin 1950- ja 1960-luvulla. Kiintymyssuhdeteoriassa on vaikuttanut psykoanalyysin periaatteista ja eläinten leimautumiskäyttäytymisestä. Teoria perustuu lapsen tunnekokemuksiin ja biologiaan, nisäkäslajista riippumattomiin, ominaisuuksiin. Kiintymyssuhdeteoriaa on tutkittu paljon ja kiintymyssuhteen tutkimus on edelleen aktiivinen tutkimuskenttä, jolla on paljon eri sovellusaloja.	Kiintymyssuhdeteorian avulla kuvataan kiintymyssuhdetta evoluution myötä syntyneenä motivaatiojärjestelmänä, jonka tarkoituksena on palauttaa turvallisuuden tunne tilanteissa, joissa yksilö kokee häätä tai pelkoa. Kiintymyssuhdekäyttäytymiseen liittyvät myös mielensisäiset mallit siitä, millaisia huolta pitävät aikuiset ovat ja millainen lapsi on itse suhteessa heihin. Lasten kiintymyssuhdemallit on tutkimusten perusteella voitu jaotella turvallisiin ja turvattomiin (välteleviä, ristiriitaisia ja jäsenytymiä).	mm. Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Psychology press. Bowlby, J. (1969). Attachment and Loss, Vol 1: Attachment. Harmondsworth: Penguin Books. Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation. Monographs of the Society for Research in Child Development, 50(1/2), 66-104.	ABC-vanhemmusröhmä, Hoivaa ja leikki, ICDP, Ihmeelliset vuodet, Kiikku, Pidä kiinni, Therapy, Vahvuutta vanhemmuuteen, Vanhempana vahvemmasi
Kognitiiviset käyttäytymisterapiasuuntaukset (KKT) ja kognitiiviset terapiasuuntaukset (KT) perustuen kognitiivisiin teorioihin	Aaron Beck, Paul Salkovskis, David M. Clark	Kognitiivinen vallankumous 1950-luvulla siirsi hoidon fokuksen behavioristisista kohti kognitiivista psykologiaa, joka keskittyy mielen sisäisiin prosesseihin kuten ajatteluun, muistiin ja havaitsemiseen. Beck huomasi, että hänen mesentunneilla potillaillaan oli ajatusvinkkejä ja nämä empiiriset havainnot johtivat kognitiivisen terapian kehittämiseen.	KKT on terapeuttinen ongelma- ja lähestymistapa, joka yhdistelee kognitiivista ja behavioraalista viitekehystä. KKT:n tavoitteena on saada aikaan muutosta henkilön ajatuksissa, tunteissa ja käyttäytymisessä muun muassa altistuksen, kognitiivisen uudelleenmuotoilun tai käyttäytymisen aktiivisella avulla. KKT:n käytöstä on laajasti tutkimusnäyttöä eri häiriöiden hoidossa. KT on terapeuttinen lähestymistapa, jonka tavoitteena on vaikuttaa henkilön haitallisten ajatusten ja uskomusten kautta käyttäytymiseen ja tunteisiin.	mm. Beck, A. T. (1979). Cognitive therapy and the emotional disorders. Penguin.	ART, Askeleita, Cool Kids, FRIENDS, Hoivaa ja leikki, Ihmeelliset vuodet, Nuorten kompassi, Perhekoulu POP, TRT-menetelmät, Vavu, Voimaperheet
Kohlbergin moraalikehityksen teoria	Lawrence Kohlberg	Teoriaa on kehitetty 1950-luvulta alkaen ja sen taustalla ovat vahvasti Piagetin ajatukset moraalien kehityksestä. Teoria on edelleen vaikutusvaltainen ja vaikuttaa moraalitutkimukseen.	Teoria perustuu tutkimuksille haastattelusta, joissa esiteltiin erilaisia ongelmallisia tilanteita ja koehenkilöitä pyydettiin perustelemaan, mitä tällainen keskushenkilön tulisi tehdä ja miksi. Moraalinen kehitysvaiheita on teorian mukaan kuusi (myöhemmin viisi) ja vaiheiden katsotaan jakautuvan kolmeen eri tasoon. Teorian mukaan moraalikehitys kulkee oman välittömän perspektiivin ymmärtämisestä moraaliperiaatteiden tasolle. Teorian kritiikki on keskittynyt erityisesti otoksen epäedustavuuteen.	mm. Kohlberg, L. (1987). The psychology of moral development. Ethics, 97(2).	ART
Mentalisaatioteoria	Peter Fonagy	Mentalisaatioteoria sai alkunsa 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa. Mentalisaatioteoriassa on vaikuttanut kiintymyssuhdeteoriasta sekä mm. psykoanalyttisistä teorioista, kognitiivisesta psykologiasta ja saluogeenisistä malleista. Mentalisaatioteoriaa on sovellettu erityisesti vanhempi-lapsisuhteisiin ja terapiasäätelyyn, mutta sillä on myös monia muita sovellusaloja.	Mentalisaatioteoria kuvaa yksilön kykyä ymmärtää ja huomioida mielen tiloja itsessä ja toisissa, kuten tunteita, ajatuksia, aikomuksia ja uskonnuksia, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen. Mentalisaatioteoria painottaa sekä tietoisia (eksplisiittisiä) että automaattisia (implisiittisiä) mielen toimintoja tarkasteleva vuorovaikutuksessa. Reflektiivisen kyky käsite on kehitetty ensisijaisesti tutkimustarkoituksien. Reflektiivinen kyky on helpommin mitattavaa, ja viittaa kykyyn havainnoida ja ymmärtää omaa kokemusta sekä asettaa se kontekstiin ja nähdä eri näkökulmia siihen liittyen. Reflektiivinen kyky on myös tunteiden vastaanottamisesta, säätelyä ja kokemista sekä kykyä arvostaa ihmisten välisten tunteiden monia vivahteita.	mm. Fonagy, P., Target, M., Steele, H., & Steele, M. (1998). Reflective functioning manual. London: University College London. Shai, D., & Belsky, J. (2011). Parental embodied mentalizing: Let's be explicit about what we mean by implicit. Child Development Perspectives, 5(3), 167-188. Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. Attachment & Human Development, 7(3), 269-281.	Hoivaa ja leikki, Pidä kiinni, Therapy, Vahvuutta vanhemmuuteen, Vanhempana vahvemmasi, VIG

